

SREDNJI VEK

Obdobje 1000 let od propada Zahodnega rimskega cesarstva (konec 5. stoletja) do Kolumbovega prihoda v Ameriko l. 1492. Za srednji vek so značilni: prevlada krščanstva v Evropi, oblikovanje velikih monarhij, uveljavitev frankovskega tipa fevdalizma. V gospodarstvu prevladujeta kmetijstvo in obrt. Denarna trgovina počasi nadomešča menjalno.

Fevdalizem je družbeno – gospodarski sistem, ki temelji na izkoriščanju zemlje. Nesvobodni kmetje (tlačani) živijo na zemlji, ki je last fevdalca, zato so dolžni dajatve in tlako, zemljiški gospod pa jim nudi zaščito v primeru vojn (utrjene cerkve in gradovi). Fevd je bil gospodarsko samozadosten - vse kar so potrebovali za življenje so pridelali / izdelali na posestvu. Fevde so fevdalci dobili kot darilo za pomoč vladarju v vojni. Posestva so lahko delili naprej. Skupaj z zemljo so dobili tudi kmete, ki so živeli na tej zemlji.

Mesta so bila majhna, hiše tesno skupaj. Mestno prebivalstvo je bilo svobodno. Meščani so se ukvarjali z obrtjo in trgovino. Življenje v mestu je urejal poseben mestni statut (zakonik).

Nosilci srednjeveške kulture in znanosti so bili samostani (cerkev). Pisati in brati je znalo le malo ljudi, večinoma duhovniki. Znanje ljudi je bilo skromno. Starši so prenašali svoje izkušnje in znanje na potomce in večina ljudi je bila nepismenih. Knjige so bile redke in dragocene.

V srednjem veku so se odvijale tudi križarske vojne, verski spori in razkol v rimokatoliški cerkvi (11. stoletje): rimokatoliška cerkev in pravoslavna cerkev; turški vpadi in izbruhi nalezljivih bolezni (kuga).

Srednjeveška družba je bila razdeljena na stanove: duhovščina, plemiči, ki so imeli vso oblast in kmetje (nesvobodni). Ko se je, z nastankom mest, razvijalo meščanstvo, le-to ni imelo nikakršnih političnih pravic.

Slovenci so v srednjem veku doživeli dva vrhunca: samostojna Karantanija (7. in 8. stoletje) in vzpon celjskih grofov (15. stoletje).

NOVI VEK (15. - 18. stol.)

Odkritja čezmorskih dežel: Začetek kolonializma. Naselitev Evropejcev v Ameriki, Afriki, Aziji in Indiji. Izkoriščanje naravnih bogastev, domačinov in iz Afrike pripeljanih sužnjev. Trgovina se iz Sredozemlja prenese na Atlantik. Poleg plemstva zdaj bogatijo tudi meščani (trgovci), ki pridobivajo na moči. Meščani imajo veliko denarja, nimajo pa politične moči.

Humanizem: Filozofsko in kulturno gibanje navdušencev nad antično dediščino v 14. in 15. stoletju. Humanisti v ospredje postavijo pomen človeka v stvarstvu. Bolj kot življenje na "onem svetu", jih zanima vsakdanjik. Spreminjati se začne človekov odnos do življenja in smrti. Nov pogled na življenje vpliva na razvoj naravoslovnih znanosti, tehnike in politične misli. Humanisti ustanovijo prve laične (necerkvene) šole. Humanizem začne spreminjati odnos do znanja, kar je vodilo v razvoj znanosti in razvijanje tehnologije.

Razvoj tiska: Z izpopolnjenim tiskom (sredina 15.stol) so knjige postale dostopnejše. Lahko so jih natisnili v večjih količinah, cene so se zato nižale. S knjigami je dostopnejše postalo tudi znanje. Širjenje znanja je sprožilo tako kulturne kot politične spremembe.

Reformacija: Cerkveno, kulturno in politično gibanje v 16. stoletju, s katerim so nekateri duhovniki želeli preurediti rimokatoliško cerkev (Martin Luther). Njihove zahteve, ki so kritizirale organizacijo cerkve in bogastvo cerkve, je papež zavrnil in privrženca reformacije izobčil. Nastala je nova protestantska cerkev. Kulturni pomen ima reformacija v spodbujanju branja in pisanja v ljudskih jezikih. Prevodi Biblije v jezike E ljudstev so spodbudili književnost v nacionalnih jezikih in oblikovanju knjižnih jezikov (Primož Trubar 1550).

Absolutizem: Način vladanja v katerem je monarh vladar po milosti božji in ni nikomur odgovoren. Vladali so neomejeno, zatirali so vsako nasprotovanje plemstva, pri pobiranju davkov in pri porabi denarja niso odgovarjali nikomur.

Razsvetljenstvo: Filozofija in kultura s konca 17. in 18. stoletja, ki poudarja pomen razuma, znanosti, materialnih dobrin, poudarja vrednost človeškega življenja in svobodo izražanja, kritizira religijo. Ta način razmišljanja so prevzeli tudi nekateri evropski vladarji, vendar so si po francoski revoluciji (1789) premislili, ker so se zamajali temelji monarhične (podedovana oblast) ureditve.

Zgodnji kapitalizem: Nov gospodarski sistem, ki se je začel razvijati v 16. stoletju in začel izpodrivati fevdalizem. Osnova v kapitalizmu ni več zemlja, pač pa zasebna lastnina - rokodelstvo, obrt, trgovina, in vlaganje denarja (kapitala) v razvoj te proizvodnje. Do 18. stol. je bila proizvodnja ročna. Tehnični napredek, povpraševanje po izdelkih in želja po zaslužku, so v obrtne delavnice prinesle napredek: zaposlovanje neizobražene delovne sile (Delo so razdelili na posamezne faze. Tako delavec ni več izdeloval celotnega izdelka, pač pa le en del. Delo je potekalo hitreje, delavci pa so, ker niso bili izučeni, dobivali manjše plače), vlaganje denarja v širjenje proizvodnje - založništvo (tisti, ki so imeli več denarja, so denar vložili v obrtno delavnico. Obrtniku so zagotovili delo, hkrati pa se je na trgu pojavila večja količina izdelkov. Več izdelkov pomeni večjo konkurenco in posledično nižje cene).

Naraščajoča moč meščanstva: Razvoj znanosti in tehnični napredek, širjenje izobraževanja, razvoj gospodarstva (kolonializem, trgovina, bančništvo, tehnični napredek, kapitalizem, industrializacija) je sprožil finančni vzpon meščanstva. Meščani so pridobivali kapital in bogastvo, niso pa imeli politične moči odločanja. To je sprožilo prizadevanje meščanov, da bi dobili možnost vpliva na politiko.

Založništvo:

